Голові разової спеціалізованої вченої ради
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
доктору юридичних наук, професору,
професору кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Василю АНДРІЇВУ

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Мельника Володимира Петровича на дисертаційну роботу Спицької Катерини Олегівни на тему «Соціально-правовий захист осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»

Актуальність теми дослідження. В Україні ефективність функціонування системи соціального захисту істотно ускладнюється умовами війни, адже значно зростає ризик виникнення таких соціальних проблем, як інвалідність, ушкодження здоров'я внаслідок бойових дій, безробіття, втрата житла чи вимушене переселення. Така ситуація зумовлює нагальну потребу адаптації державної політики та роботи соціально-захисного механізму до умов різкого збільшення кількості громадян, які опинилися у складних життєвих обставинах. Особливої уваги потребують особи з інвалідністю внаслідок війни, які належать до категорій населення, яким першочергово необхідна екстрена допомога та підтримка. Серед основних проблем, що перешкоджають належному забезпеченню їхніх прав у сучасних умовах, можна виділити: дефіцит кваліфікованих спеціалістів

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 340 «1» 06 2026 р.

(соціальних працівників, педагогів, психологів, юристів), здатних надавати якісні послуги на рівні територіальних громад; обмеженість соціального житла та житла з підтримкою, а також відсутність альтернативних форм задоволення житлових потреб, особливо для внутрішньо переміщених осіб; недостатній розвиток послуг у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, що ускладнює створення безпечного середовища та раннє виявлення проблем; відсутність дієвих механізмів професійної орієнтації та працевлаштування для осіб з інвалідністю внаслідок війни, що обмежує їхні можливості реалізації потенціалу, посилює соціальну дезорієнтацію тощо. Все це в сукупності дає підстави констатувати надзвичайну актуальність наукового дослідження Спицької К.О. з питань соціально-правового захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні.

Теоретично-правовим проблемам соціального захисту осіб з інвалідністю присвячені праці багатьох вітчизняних учених. Вагомі питання функціонування соціально-захисних відносин піднімали такі науковці, як-от: В. Андріїв, В. Бурак, О. Кучма, Н. Коробенко, В. Костюк, О. Москаленко, С. Синчук, Л. Сіньова, О. Тищенко, М. Шумило та ін. Здійснений аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових праць в контексті досліджуваної проблематики, дозволив авторці зробити висновок, що на сьогоднішній день залишаються не до кінця урегульованими багато важливих проблем, зокрема щодо правового регулювання особливостей соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни як категорії ветеранів війни, соціальна підтримка яких є стратегічним напрямком соціальної політики Української держави.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Зміст дисертаційного дослідження загалом вирізняється високим теоретичним рівнем та належною науково-методологічною опрацьованістю поставлених завдань. Завдяки чіткому визначенню понять, проведеній систематизації та класифікації, а також урахуванню зарубіжного досвіду, авторці вдалося переконливо й аргументовано викласти власні погляди щодо досліджуваної проблематики

особливостей соціально-правового захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні, окреслити проблеми правового регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні та запропонувати шляхи модернізації соціально-забезпечувального законодавства України в напрямі вдосконалення їх соціально-правового статусу. Позиції, які формулює та обґрунтовує авторка дисертаційного дослідження, спираються на сучасні здобутки правової науки. Водночас наукові положення роботи об'єктивно відображають реальний стан правового регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, мають належне теоретичне підґрунтя, що забезпечується використанням комплексної системи сучасних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Для виконання роботи було застосовано широкий спектр методів наукового пізнання: (діалектичний, історико-правовий, логіко-семантичний метод, формально-логічний метод та метод критичного аналізу, порівняльно-правовий, системно-структурний метод, метод прогнозування та моделювання тощо). Комплексне та взаємопов'язане використання методів дослідження дало змогу сформувати цілісну методологічну основу роботи, що забезпечило повноту й об'єктивність отриманих результатів і зроблених висновків. Успішний вибір дослідницьких інструментів, ґрунтовний аналіз і синтез наукової літератури та нормативно-правових актів, а також узагальнення зібраної інформації дозволили досягти поставленої мети — отримати наукові результати у вигляді висновків щодо визначення особливостей соціально-правового захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні.

Це, у свою чергу, забезпечило ефективне розв'язання окреслених завдань дослідження. А саме: проаналізувати становлення правового регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні; визначити теоретично-правовий зміст поняття «соціальний захист осіб з інвалідністю

внаслідок війни в Україні» та дослідити міжнародно-правове регулювання цієї сфери; охарактеризувати правовий механізм соціального захисту, зокрема порядок встановлення статусу особи з інвалідністю, існуючі правові гарантії та систему органів, що його забезпечують; вивчити досвід правового регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в інших країнах світу; виявити та обґрунтувати правові проблеми, що існують у системі соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні; сформулювати та запропонувати конкретні напрямки реформування правового регулювання соціального захисту, враховуючи міжнародний досвід та виявлені проблеми.

Сформульовані мета і завдання вказують на глибину наукового пошуку, його комплексний характер та інноваційний підхід здобувачки до вирішення проблем узагальнення теоретико-методологічних засад та обґрунтування напрямів удосконалення правового регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні.

У ході дослідження дисертантка здійснила ґрунтовний аналіз значного масиву нормативних джерел та провела широкий огляд наукових праць українських і зарубіжних учених у галузі права соціального забезпечення, загальної теорії права, філософії та інших суміжних дисциплін. Нормативно-правову й емпіричну основу роботи склали Конституція України, закони та підзаконні акти, що регулюють питання соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни, низка міжнародних документів у сфері соціального захисту, окремі законодавчі акти іноземних держав, а також практика їх застосування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація це одна з перших комплексних робіт, в якій системно проаналізовано та оцінено правові, інституційні та практичні аспекти соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні. У процесі виконання роботи

здобувачка сформулювала низку нових наукових положень і висновків, які є результатом її власних досліджень та авторських напрацювань.

Авторкою уперше змістовно аргументовано здійснено комплексну класифікацію ключових етапів у розвитку законодавства правового регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни, що відображають поступове вдосконалення правових механізмів підтримки осіб, які зазнали інвалідності внаслідок бойових дій. Також авторка змістовно обґрунтовує необхідність заміни існуючої в Україні системи груп інвалідності (I, II, III), яка не відповідає загальноприйнятій у країнах Європейського Союзу Міжнародній класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (2001 р.), на п'ятиступеневу німецьку модель системи визначення інвалідності, котра базується на визначеній шкалі втрати працездатності (Grad der Behinderung, GdB), які встановлюватимуться в залежності від медичних показників стану здоров'я та фізіологічних можливостей стану особи. Слушними є пропозиції щодо доповнення Факультативного протоколу до Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю з урахуванням сучасних умов воєнного часу. Дисертанткою вдало сформульовано визначення «правових гарантій соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни», як системи законодавчо закріплених норм, механізмів та заходів, які забезпечують реалізацію та захист конституційних прав і свобод цієї категорії громадян на соціальну підтримку, медичне, пенсійне забезпечення, професійну адаптацію та інтеграцію у суспільство, з урахуванням специфічних потреб, зумовлених їхнім статусом.

Заслуговує на увагу пропозиція авторки щодо впровадження нового виду соціальної послуги постійного супроводу особи з інвалідністю внаслідок війни в територіальній громаді, а також вказано на необхідність розробки та затвердження державного соціального стандарту для цього виду послуги. Це сприятиме врахуванню специфічних потреб ветеранів війни, у тому числі осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні; в межах кодифікації соціального

законодавства України, запропоновано в проєкті Соціального кодексу України (який перебуває на стадії розробки) виокремити розділ, присвячений соціальному захисту ветеранів війни. Запропоновано авторську структуру (постатейно) цього розділу; розроблено типову форму опитувальника для оцінки якості соціальних послуг для осіб з інвалідністю внаслідок війни з метою отримання даних для покращення державної політики та підвищення системи соціальних послуг.

Дисертанткою удосконалено доктринальне визначення поняття «соціальний захист осіб з інвалідністю внаслідок війни», як комплексу правових, соціальних та економічних гарантій, які надаються державою та суспільством, спрямованих на забезпечення гідного рівня життя, відновлення здоров'я, професійну адаптацію та соціальну інтеграцію осіб, які отримали інвалідність у результаті бойових дій та участі у захисті суверенітету і територіальної цілісності України; підходи до реформування правового регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні через впровадження соціальних програм та диджиталізацію процесу отримання допомоги. Це дозволить перейти від застарілої системи пільг до сучасної, комплексної підтримки, яка відповідає реальним потребам таких осіб.

Загалом наукова новизна результатів дисертаційного дослідження визначається сучасним підходом до постановки проблеми, аналізом нових ідей та тенденцій у межах обраної тематики. У роботі не лише отримали подальший розвиток раніше досліджені положення, але й були сформульовані нові наукові тези та висновки, які авторка запропонувала особисто й винесла на захист.

Ознайомлення з дисертаційним дослідженням дає підстави стверджувати, що авторка майже повністю виконала поставлені завдання та досягла визначеної мети. Вперше у вітчизняній доктрині права соціального забезпечення здійснено комплексне наукове дослідження проблем соціально-правового захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни.

Обсяг дисертації відповідає встановленим вимогам. Сформульовані наукові положення та висновки є загалом обґрунтованими й достовірними. Для підтвердження власних висновків і пропозицій авторка використала достатній масив джерел, що свідчить про глибину проведеного наукового пошуку та забезпечує комплексний розгляд поставлених завдань.

Повнота викладу одержаних результатів. Усі основні наукові ідеї, положення та висновки дисертаційного дослідження пройшли апробацію й стали доступними широкому науковому середовищу. Результати наукового пошуку відображені у трьох статтях, опублікованих у фахових виданнях, затверджених Міністерством освіти і науки України, двох статтях, надрукованих у наукових виданнях, а також у тезах шести доповідей і наукових повідомлень, представлених на наукових конференціях.

Висновки, пропозиції та рекомендації, викладені у дисертації, мають вагоме теоретичне й практичне значення та можуть бути використані у різних сферах: у наукових дослідженнях — для подальшого розвитку загальних і спеціальних студій у галузі права соціального забезпечення, зокрема для теоретичних напрацювань щодо правового статусу осіб з інвалідністю внаслідок війни та вдосконалення їх соціально-захисного становища; у правотворчій діяльності — під час розробки та вдосконалення національного законодавства, а також гармонізації його з міжнародними нормами, що регулюють статус осіб з інвалідністю внаслідок війни у сфері соціального забезпечення; у правозастосуванні - керівниками та посадовими особами органів Фонду соціального осіб з інвалідністю, Українського ветеранського фонду, центрів зайнятості та інших органів державної влади й місцевого самоврядування, які здійснюють надання соціальних послуг особам осіб з інвалідністю внаслідок війни.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

У цілому високо оцінюючи наукову і практичну значущість опонованої дисертаційного дослідження, слід звернути увагу на наявні окремі дискусійні

положення, які можуть слугувати основою для наукової дискусії та визначати перспективні напрями подальшого опрацювання цієї теми.

1.Досліджуючи розвиток соціально-захисного законодавства, авторка у дисертаційній роботі на стор. 45 стверджує, що «розвиток законодавства України щодо соціального захисту осіб з інвалідністю, особливо тих, хто постраждав внаслідок війни, протягом періоду незалежності демонструє чітку еволюцію, яка тісно пов'язана з історичними викликами, що поставали перед країною. Правове регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні постійно розвивається, реагуючи на суспільні запити та виклики часу». У цьому контексті, хотілося б почути точку зору дисертантки щодо останніх тенденцій реформування соціально-захисного законодавства, яке регулює особливості соціально-правового становища осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні.

2.Серед ключових слів в анотації до дисертаційного дослідження названо «гарантії соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни», про що в роботі згадується неодноразово. І на стор. 19 дається власне авторське визначення «правових гарантій соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни, як системи законодавчо закріплених норм, механізмів та заходів, які забезпечують реалізацію та захист конституційних прав і свобод цієї категорії громадян на соціальну підтримку, медичне, пенсійне забезпечення, професійну адаптацію та інтеграцію у суспільство, з урахуванням специфічних потреб, зумовлених їхнім статусом». Виходячи з цього, виникає питання, які основні проблеми реалізації правових гарантій соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни, на думку дисертантки, існують на сьогодні в Україні?

3.У дисертаційному дослідженні констатовано наявність суттєвої прогалини у забезпеченні трудових прав осіб з інвалідністю внаслідок війни, що виявляється у відсутності дієвого механізму розумного пристосування на посадах місцевого самоврядування. Для подолання цього бар'єра

запропоновано розроблення та впровадження спеціальних методичних рекомендацій, які дозволять особам з інвалідністю внаслідок війни на рівних засадах брати участь у конкурсах на посади в територіальних громадах (стор. 175). У зв'язку з цим, виникає питання як узгоджуватимуться запропоновані дисертанткою спеціальні методичні рекомендації для участі осіб з інвалідністю внаслідок війни в конкурсі на посади в органах місцевого самоврядування в територіальних громадах з Методикою забезпечення осіб з інвалідністю, які бажають взяти участь у конкурсі на зайняття посад державної служби, розумним пристосуванням, затвердженою наказом Національного агентства України з питань державної служби 01.10.2021 р. № 157-21.

Водночас, висловлені зауваження здебільшого мають дискусійний характер і не впливають на високий рівень виконаної роботи. Теоретичні результати та наукові положення, представлені у дослідженні, відзначаються внутрішньою узгодженістю й свідчать про вагомий особистий внесок дисертантки у розвиток науки права соціального забезпечення.

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, всі висновки отримали необхідну й достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Спицької К.О. відповідає обраній нею спеціальності 081 – «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим НАЗЯВО вимогам.

На підставі викладеного, вважаю, що дисертаційна робота Спицької Катерини Олегівни на тему «Соціально-правовий захист осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23

березня 2016 року № 261 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р.), п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка, Спицька Катерина Олегівна, заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право.

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, доцент
професор кафедри конституційного,
міжнародного права та публічно-правових
дисциплін Київського університету
інтелектуальної власності

Володимир МЕЛЬНИК

Підпис Мельника В.П. затверджую:

Ректор Київського ісституту
інтелектуальної власності та права
член-кореспондент НАПрН України
доктор юридичних наук, професор

Фелик В.І.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 340 «47»
«1» 06 2026 р.